

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคม ดังนั้นบุคคลจึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี อย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอน 47 ก, 2550 หน้า 15)

การพัฒนาทางการศึกษาได้มีการขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็ว จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็น 8.5 ปี ในปี 2548 แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษามัธยมศึกษา และต่ำกว่าประเทศในแถบเอเชียที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย 10-12 ปี อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรเพิ่มขึ้นทุกระดับ การเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 71.2 ระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 44.3 แต่คุณภาพการเรียนเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญสูง ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา 4 วิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์) ต่ำกว่าร้อยละ 50 มาโดยตลอด รวมทั้งยังขาดความเข้มแข็งในด้านความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ทักษะการอ่านของนักเรียนไทยส่วนใหญ่มีค่าไม่เกินระดับ 2 จากทั้งหมด 5 ระดับ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 2550 - 2554) การศึกษามีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ การศึกษาที่ดีจะทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในอดีตที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของไทยแม้ว่าจะประสบผลสำเร็จอยู่บ้างแต่ก็ยังมีปัญหาตรงที่ว่ายังไม่สอดคล้องกับความต้องการตามความเป็นจริงของคนในสังคมเท่าที่ควร ปัญหาใหญ่ของการศึกษาไทยคือการไม่สามารถเตรียมคนไทยให้สามารถเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทำให้สังคมไทยอ่อนแอ ขัดแย้ง ทำลายตัวเอง และวิกฤติการศึกษาไทยจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปเพื่อมีการขบเครื่องทางปัญญา ปรับระบบโครงสร้างและกระบวนการให้ถูกต้องเสียใหม่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเราคาดหวังว่าจะนำไปสู่การศึกษาที่ดีสามารถจัดความยากจนสร้างทักษะชีวิตทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น ชุมชนเข้มแข็ง อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม สร้างอิสรภาพและความสุข ทำให้บุคคลเรียนรู้และสังคมเรียนรู้ (ประเวศ วะสี, 2541, หน้า 12) ซึ่งสังคมก็ได้ฝากความหวังไว้กับการจัดการศึกษาของชาติว่า การศึกษาควรเป็นเครื่องมือสำคัญในการกอบกู้วิกฤตของชาติและแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติได้ ดังที่

สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล (2542, หน้า 19) ได้เสนอว่า ประเทศไทยประสบปัญหาต่าง ๆ และส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ขึ้นในทุกวันนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งผู้บริหารหลายระดับยอมรับว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษา คือปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอ้าน (2548, หน้า 13) กล่าวว่า คนมีคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาทั้งปวง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน ให้มีคุณภาพก็คือการศึกษา การปฏิรูปการศึกษามีเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทย ให้การศึกษา คอบสนองสังคมทุกด้าน โดยเน้นการศึกษาตลอดชีวิตของคนไทยให้เรียนรู้และทันอยู่เสมอ การจัดการศึกษาของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

กระทรวงศึกษาธิการ (ชัยรัตน์ หลาขวัชรกุล, 2547, หน้า 2) ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ สภาพปัญหาในการบริหารและจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า มีปัญหาที่สำคัญ หลายประการ อาจสรุปได้ดังนี้ 1) การรวมศูนย์อำนาจไว้ในส่วนกลาง การจัดการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางทั้งสิ้น ถึงแม้จะแบ่งอำนาจไว้เป็นขั้นตอนใน อำเภอ จังหวัดและส่วนกลาง แต่งานและการตัดสินใจที่สำคัญบางส่วนก็อยู่ที่ส่วนกลาง ระบบ ดังกล่าวก่อให้เกิดความล่าช้าขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจ และไม่สอดคล้องกับ ความต้องการจำเป็นและปัญหาเร่งด่วนของนักเรียนและชุมชน อาทิเช่น หลักสูตรการเรียนการสอน ทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 2) ขาดเอกภาพ ในการบริหาร ในที่นี้หมายถึง เอกภาพด้านการจัดการ เอกภาพด้านนโยบายรวมทั้งเอกภาพ ด้านการจัดสรรและการใช้ทรัพยากร และเอกภาพด้านมาตรฐานการศึกษา 3) ขาดประสิทธิภาพ ของระบบประกันคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา คุณภาพของผู้เรียน และผู้สำเร็จการศึกษา โดยทั่วไปยังอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ และยังมีความแตกต่างกัน ทั้งคุณภาพการศึกษาและคุณภาพ ของการจัดบริการทางการศึกษา 4) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน รูปแบบการบริหารจัดการ ที่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง และขาดเอกภาพ ทำให้ยากที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คิด ร่วมทำ และร่วมส่งเสริมในการดำเนินงาน 5) ขาดการพัฒนา นโยบายอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่องด้วยภารกิจที่มากและเกิดขึ้นอย่างสับสนไม่ต่อเนื่องและขาดองค์กรที่เข้มแข็งรับผิดชอบ ด้านนโยบายอย่างทำให้ขาดกระบวนการพัฒนานโยบาย และความต่อเนื่องของการดำเนินงานของ กระทรวง 6) ขาดการเชื่อมโยงกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นกระทรวงศึกษาธิการ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถสร้างเอกภาพด้านนโยบาย ขาดความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับการอุดมศึกษา และสุวัณน์ เงินคำ (ปาฐกถา, 18 สิงหาคม พ.ศ. 2548) กล่าวว่า ปัจจุบันมีโรงเรียนขนาดเล็ก

ประมาณ 12,000 โรง ซึ่งมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการควรเร่งพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับการสอนให้เด็กคิด วิเคราะห์เป็นเพราะขณะนี้พบว่า ครูและผู้บริหารจำนวนหนึ่งยังไม่เข้าใจเรื่องนี้ แล้วจะสอนให้ เด็กคิดวิเคราะห์เป็นได้อย่างไร ที่สำคัญต้องพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถบริหารงาน วิชาการได้ด้วย อติชัย โพธารามิก (2547, หน้า 2) กล่าวว่า ภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการจะต้อง ดำเนินการก็คือ การสร้างเสริมโอกาสในการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคน การสร้างระบบการศึกษา ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของ ประเทศ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและต่อเนื่องประชาชน มีคุณภาพ คุณธรรม ร่วมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้และทำให้ประเทศมีศักยภาพ ในการแข่งขันเพิ่มขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 14 ปีแรก ของเยาวชนของชาติตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมปลาย งานของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศในส่วนกลางมี 12 สำนักงานในส่วนภูมิภาคมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต มีโรงเรียนประมาณ 3 หมื่นกว่า โรง มีนักเรียนประมาณกว่า 10 ล้านคน มีครูและบุคลากรทางการศึกษากว่า 4 แสนคน ซึ่งขณะนี้ ความพร้อมของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน และความพร้อมในด้านการให้การสนับสนุน ในสถานศึกษาแต่ละแห่งและในแต่ละพื้นที่การศึกษายังไม่เท่ากัน มีผลให้คุณภาพของสถานศึกษา และคุณภาพการศึกษายังมีความแตกต่างกันอยู่มาก (สมพร จารุณัญ, 2548, หน้า 2) การจัดการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอนควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งองค์ประกอบที่ก่อให้เกิด ความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพการจัดการศึกษามีปัจจัยหลายประการ เช่น ความพร้อมใน ด้านปัจจัยหมายถึงความพร้อมของบุคลากร ได้แก่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรอื่น ๆ ความพร้อม ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอนและความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ ครอบ ๆ โรงเรียนซึ่งปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารคือบุคคลสำคัญ ในการขับเคลื่อนเพื่อให้กลไกในองค์กรได้ทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพเกิดการประสานสัมพันธ์กันอย่างกลมกลืน ซึ่งจะทำให้สามารถนำองค์กรหรือ สถานศึกษาให้สามารถดำเนินการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งจะออกไปสู่สังคม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ความสำคัญของผู้นำในองค์กร ทางการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษานั้น

ธีระ รุณเจริญ (2546, หน้า 1) ได้กล่าวว่าการบริหารกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะ ในยุคโลกาภิวัตน์ มีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำธุรกิจต่าง ๆ เหล่านี้ดำเนิน

ไปด้วยดีและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน และกระทบกระเทือนไปทุกประเทศทั่วโลก ในด้านการจัดการศึกษาของประเทศชาติก็เช่นกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะทำให้การบริหารและการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับคำกล่าวของ โรบิน (Robin , 1978, p. 14) เสนอว่า หากผู้บริหารสถานศึกษาแสดงแบบการเป็นผู้นำ ย่อมจะส่งผลให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างแน่นอน การทำงานใด ๆ ที่จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือตัวผู้นำของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ นั่นเอง ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการนำพาให้การดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดคุณภาพสูงสุด คุณลักษณะและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา คือ สิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประการสำคัญคือ ผู้บริหารนั้นต้องทำงานร่วมกับบุคคลากรคนอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยการร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา ลำพังผู้บริหารเพียงคนเดียวนั้นย่อมไม่อาจทำให้การดำเนินงานทุกอย่างในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายได้ การที่จะทำให้นักคนอื่น ๆ ยอมให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานใด ๆ นั้นผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสดงพฤติกรรมในการบริหารจัดการให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมในองค์กร และแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานผู้บริหารและครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญในการให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการเป็นลำดับแรก มาตรฐานและคุณภาพของการบริหารสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากการดำเนินงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนถือได้ว่าเป็นหัวใจของสถานศึกษา การที่จะทำให้นักเรียนมีคุณภาพ ต้องอาศัยกระบวนการบริหารงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัด เมื่อการบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ การบริหารงานวิชาการจึงนับว่ามีความสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารงานในโรงเรียน (บุญทิพย์ สุริยวงศ์, 2544, หน้า 65)

บันทึก แทนพิทักษ์ (2540, หน้า 7) กล่าวว่าความสำเร็จหรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยให้ครูจะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับการเรียนการสอนจนบรรลุผลสำเร็จซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพโดยรวมของโรงเรียน สอดคล้องกับ

ถวิล มาตรฐาน (2544, หน้า 127) ที่กล่าวไว้ว่า ความเข้มแข็งจะโดดเด่นด้านภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ สุขเกษม พาพิณิจ (2542, หน้า 2) ได้กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ของผู้บริหารจะทำให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โกศล ศรีทอง (2543, หน้า 3) ที่กล่าวว่า ผู้บริหาร โรงเรียนต้องมีคุณลักษณะและบทบาทของการเป็นผู้นำทางวิชาการ จะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ

จากการประเมินระดับคุณภาพการศึกษานักเรียนปีการศึกษาปีการศึกษา 2550 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2, 2550) ทำให้ทราบถึงคุณภาพนักเรียนในระดับช่วงชั้นต่าง ๆ พบว่านักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับดีร้อยละ 21 อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 24 สุดท้ายอยู่ในระดับพัฒนาอยู่ในช่วงร้อยละ 63 ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องนำมาพัฒนาและเป็นปัญหาสำคัญต้องหาทางแก้ไขให้มีคุณภาพดีขึ้นต่อไป สภาพเช่นนี้จึงอาจสรุปได้ว่าเกิดจากปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ควบคุมดูแลผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี และพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้ตรงกับความต้องการของตลาดและหลักประกันสำคัญที่สุดที่ทำให้สถานศึกษามีความมั่นคงและมีคุณภาพ คือ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ในการพิจารณาว่าสถานศึกษาจะมีประสิทธิผลหรือไม่นั้นมักจะพิจารณาที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าคุณภาพงานวิชาการขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้โรงเรียนพัฒนาตนเองได้ตามมาตรฐาน ดังคำกล่าวของ Fred M. Hechinger (อ้างถึงใน ถวิล มาตรฐาน, 2544) ว่า “ความเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อม ถ้วนมีสาเหตุมาจากคุณภาพของผู้บริหาร” ผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในโรงเรียนปัจจุบันคือผู้นำทางผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนางานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้นจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ ใช้เป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงานด้านวิชาการ รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งตำแหน่งหน้าที่ ประเภทของ โรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน

คำถามในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยมีคำถามในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับใด
2. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ประเภทโรงเรียน และประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่มีความแตกต่างกัน
2. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามประเภทโรงเรียนมีความแตกต่างกัน
3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 และประสบการณ์การทำงานมีความแตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยตามกรอบแนวคิด (วราภรณ์ วัฒนกุลเจริญ, 2543, หน้า 38-41) ซึ่งได้เสนอองค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ทางวิชาการ หรือภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนไว้ 3 องค์ประกอบ 11 ด้าน คือ

1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร และด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียน อย่างใกล้ชิด ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ตัวแปรต้น

1. ตำแหน่งหน้าที่ แบ่งเป็น
- 2 กลุ่ม คือ
 - 1.1 ผู้บริหาร
 - 1.2 ครูผู้สอน
2. ประเภทโรงเรียน
 - 2.1 ประถมศึกษา
 - 2.2 ขยายโอกาส
 - 2.3 มัธยม
3. ประสบการณ์การทำงาน
 - 3.1 ไม่เกิน 10 ปี
 - 3.2 11-20 ปี
 - 3.3 21 ปีขึ้นไป

ตัวแปรตาม

- ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มี 3 องค์ประกอบ 11 ด้าน ดังนี้
1. การกำหนดภารกิจของโรงเรียน
 - 1.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน
 - 2.1 ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน
 2. การจัดการด้านการเรียนการสอน
 - 2.1 ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน
 - 2.2 ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร
 - 2.3 ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน
 3. การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน
 - 3.1 ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน
 - 3.2 ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด
 - 3.3 ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู
 - 3.4 ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ
 - 3.5 ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ
 - 3.6 ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัย (วรภรณ์ วัฒนกุลเจริญ, 2543, หน้า 38-41) ซึ่งได้เสนอองค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ หรือภาวะผู้นำ ทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 3 องค์ประกอบ 11 ด้าน คือ

1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร และด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ และด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 149 คน และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2553 จำนวน 1,649 คน รวมทั้งสิ้น 1,792 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2553 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้จากการสุ่มประชากรแบบแบ่งชั้น และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางเจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 680) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 426 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น (Independent variable) ประกอบด้วย

3.1.1 ตำแหน่งหน้าที่ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

3.1.1.1 ผู้บริหาร

3.1.1.2 ครูผู้สอน

3.1.2 ประเภทสถานศึกษา แบ่งเป็น 3 ขนาด คือ

3.1.2.1 ประถมศึกษา

3.1.2.2 ขยายโอกาส

3.1.2.3 มัธยม

3.1.3 ประสบการณ์การทำงาน แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ

3.1.3.1 ไม่เกิน 10 ปี

3.1.3.2 11 – 20 ปี

3.1.3.2 21 ปีขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ 11 ด้าน ดังนี้

3.2.1 การกำหนดภารกิจของโรงเรียน

3.2.1.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน

3.2.1.2 ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน

3.2.2 การจัดการด้านการเรียนการสอน

3.2.2.1 ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน

3.2.2.2 ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร

3.2.2.3 ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน

3.2.3 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน

3.2.3.1 ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน

3.2.3.2 ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด

3.2.3.3 ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู

3.2.3.4 ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ

3.2.3.5 ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ

3.2.3.6 ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้นำ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลเหนือการทำงานของกลุ่ม สามารถชักจูงชี้แนะให้ครูหรือบุคลากรซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ที่แสดงออกในทางปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ที่แสดงออกในทางปฏิบัติ

ถึงความสามารถในการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมงาน วิชาการให้ประสบความสำเร็จได้แก่

3.1 การกำหนดภารกิจของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดกรอบขอบเขตของงาน ที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของ โรงเรียน และการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน

3.1.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย ทางด้านวิชาการของโรงเรียน โดยเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและการมีส่วนร่วมของ ทีมงานในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการพัฒนาวิชาการของ โรงเรียน

3.1.2 ด้านการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน หมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารระหว่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3.2 การจัดการด้านการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการดูแล ส่งเสริมและสนับสนุนการสอนของครู การเรียนของนักเรียน และการประสานงานการเรียน การสอน ได้แก่ การนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน การประสานงานด้านการใช้หลักสูตร และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน

3.2.1 ด้านการนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน หมายถึง การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายด้าน วิชาการของ โรงเรียนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งได้แก่การเชื่อมโยงอย่างไม่เป็นทางการ การสนับสนุนด้านการสอน การให้ผลย้อนกลับ และ การให้ผลย้อนกลับแก่ครูทั้งทางด้านการนิเทศและการประเมินผล

3.2.2 ด้านการประสานงานด้านการใช้หลักสูตร หมายถึง พฤติกรรม การประสานงานกับครูในด้านการนำหลักสูตร ไปปฏิบัติให้เกิดผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

3.2.3 ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน หมายถึง การตรวจสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างใกล้ชิด และนำผลคะแนนทดสอบไปใช้เป็นข้อมูลใน การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การประเมินด้านการสอน การประเมินหลักสูตร และการ วางแผนพัฒนาผู้เรียน

3.3 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การควบคุม

การใช้เวลาในการสอน การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ การพัฒนาและสร้างมาตรฐานทางวิชาการ และการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้

3.3.1 ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน หมายถึง การควบคุมการใช้เวลาในห้องเรียนของครูให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การตรวจเยี่ยมชั้นเรียน การควบคุมกิจกรรมต่างๆที่จะทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนหยุดชะงักลงได้

3.3.2 ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับครูและนักเรียน ซึ่งจะทำให้รับทราบข้อมูลมากมายในด้านความต้องการของนักเรียนและครู ผู้บริหารจะมีโอกาสสื่อสารเป้าหมายระดับต่าง ๆ ของโรงเรียนให้นักเรียนและครูทราบ

3.3.3 ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู หมายถึง การสร้างแรงจูงใจเพื่อชักจูงหรือผลักดันให้ครูมีพฤติกรรมในการทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการให้ผลตอบแทนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน

3.3.4 ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ หมายถึง การส่งเสริมและเพิ่มพูนความถนัด ทักษะและความสามารถของครูให้ปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ การส่งเสริมให้เข้ารับการพัฒนา การสัมมนา และการศึกษาเอกสารต่าง ๆ

3.3.5 ด้านการพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ หมายถึง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านการเรียนของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นหรือช่วงชั้นให้มีความชัดเจนโดยมีคณะกรรมการด้านวิชาการของโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3.6 ด้านการจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมบรรยากาศด้านการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดระบบของการให้แรงเสริมเป็นรางวัลอย่างเด่นชัดและเป็นทางการแก่นักเรียนที่ประสบความสำเร็จ เป็นคนดี และนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน เช่น การยกย่องชมเชยการประกาศเกียรติคุณ

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 หมายถึง หน่วยงานที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 บริหารและจัดการศึกษามูลฐานครอบคลุมสถานศึกษาในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอดำรงวิทยะ อำเภอสองพี่น้อง และอำเภอดอนเจดีย์

5. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

6. ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2

7. ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง การจำแนกข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดเป็น 2 กลุ่ม คือ

7.1 ผู้บริหาร หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งในกรณีตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนว่าง ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

7.2 ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้สอนในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

8. ประเภทโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนซึ่งเปิดสอนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท โรงเรียน

8.1 โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

8.2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

8.3 โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

9. ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร และครู กำหนดเป็น 3 ช่วง คือ

9.1 ไม่เกิน 10 ปี หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 0 - 10 ปี

9.2 11 - 20 ปี หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 11 - 20 ปี

9.3 21 ปีขึ้นไป หมายถึง ประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป